

Evaluatie Stimuleringskader LNV

**Programma
Vernieuwing Landelijk Gebied 1997**

**Informatie- en KennisCentrum Natuurbeheer
Stichting Recreatie, Kennis- en InnovatieCentrum
Informatie- en KennisCentrum Landbouw**

Informatie- en KennisCentrum Landbouw/Ede, januari 1999

© 1999 Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het Informatie- en KennisCentrum Landbouw, Postbus 482, 6710 BL EDE.

Het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij stelt zich niet aansprakelijk voor eventuele schadelijke gevolgen die kunnen ontstaan bij het gebruik van gegevens uit deze publicatie.

Oplage 125 exemplaren

Samenstelling J.H.M. Aalders, H. Havinga en K.B.M. Peters

Druk Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Facilitaire Dienst

Voorwoord

Op verzoek van de directie Groene Ruimte en Recreatie van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV) zijn de tenders uit 1997 van het Programma Vernieuwing Landelijk Gebied geëvalueerd. Dit programma maakt onderdeel uit van het Stimuleringskader. De evaluatie omvat de eerste en tweede tender van 1997 en is gebaseerd op informatie over de ingediende aanvragen. Een meer uitgebreide evaluatie wordt verwacht in 2000, waarbij gekeken zal worden naar de daadwerkelijke vernieuwing zoals die dan heeft plaatsgevonden bij de ter hand genomen innovatieve projecten.

De evaluatie is uitgevoerd door een projectgroep bestaande uit Ing. H. Havinga van het Informatie- en KennisCentrum Landbouw, dr. ir. J.H.M. Aalders van het Informatie- en KennisCentrum Natuurbeheer en ir. K.B.M. Peters, van de Stichting Recreatie, Kennis- en InnovatieCentrum.

De evaluatiemethodiek is gebaseerd op het uitvoeringsinstrument monitoring en evaluatie, dat voor dit programma eveneens door zojuist genoemde organisaties is ontwikkeld en door de directie Groene Ruimte en Recreatie is vastgesteld.

Ir. H.A. Gonggrijp
Hoofd Informatie- en KennisCentrum Landbouw

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Inhoudsopgave	5
Samenvatting en aanbevelingen	7
1 Inleiding	10
1.1 Doelstelling van de evaluatie	10
1.2 Werkwijze	10
1.3 Opbouw van het rapport	11
2 Algemene resultaten	12
2.1 Aantallen	12
2.2 Geografische spreiding	12
2.3 Thema's	13
3 Effect van de regeling	15
3.1 Bijdrage aan de drie doelstellingen	15
3.1.1 De ingediende projecten	15
3.1.2 De goedgekeurde projecten	17
3.2 Vernieuwingen in het landelijk gebied	19
3.3 Samenwerking tussen actoren uit verschillende invalshoeken	20
3.4 Uitstralingseffect naar anderen	21
3.5 Stimuleren van bottom-up-initiatieven vanuit de doelgroep	22
3.6 Bijdrage aan het emancipatiebeleid	23
3.7 Extra Impuls Natuur- en Milieu-Educatie	23
4 Efficiency van de regeling	25
4.1 Vereenvoudiging van de regelgeving voor de doelgroep	25
4.1.1 Administratieve lasten voor de doelgroep	25
4.1.2 Ondersteuning	25
4.1.3 Ondersteuning door externen	26
4.2 Gewenste ontschotting en het effect daarvan	26
4.3 Uitvoeringslasten van de regeling	27

5	Proces van de uitvoering van de regeling	29
5.1	Ranking van de projecten aan de hand van de beoordelingscriteria	29
5.2	Klachten en bezwaarschriften	30
5.3	Rol en taak van de provincies bij de regeling	30
5.4	Communicatie over de regeling	32

Samenvatting en aanbevelingen

Samenvatting

Achtergrond

Het document dat hier voor u ligt bevat de resultaten van de evaluatie van de eerste twee tenders van het programma Vernieuwing Landelijk Gebied (VLG). Dit programma is onderdeel van het Stimuleringskader, een subsidie-instrument van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV). Het programma VLG heeft tot doel het stimuleren van vernieuwingen (inclusief de eerste toepassingen) in het landelijk gebied en wel op de volgende terreinen:

- 1 sociaal-economische versterking van het landelijk gebied;
- 2 verbetering van de relatie stedelijk-landelijk gebied;
- 3 vernieuwingen in het beheer van natuur, bos en landschap door particulieren of agrariërs.

Doel

Doel van de evaluatie is het beoordelen van het effect, de efficiency en het proces van de regeling, teneinde beleidsvragen over de regeling te kunnen beantwoorden en besluitvorming over eventuele aanpassing van de regeling mogelijk te maken en periodiek informatie te leveren voor de LNV-begroting.

Deze eerste evaluatie heeft slechts betrekking op het eerste jaar van uitvoering. Er kunnen daarom nog maar in beperkte zin uitspraken worden gedaan. Effecten kunnen alleen worden geëvalueerd voorzover dat in de plannen is aangegeven.

Algemene resultaten

De tenders hebben respectievelijk 230 en 117 ontvankelijke aanvragen opgeleverd met ruim 129 en 68 miljoen gulden aangevraagde subsidie (de totale projectkosten bedragen ruim 235 en 124 miljoen). Van deze aanvragen zijn 26 respectievelijk 14 projectvoorstellen goedgekeurd met een toegekend subsidiebedrag van 10,8 en 6,2 miljoen gulden.

Hoofdconclusie en aanbeveling

De regeling versterkt het verder brengen van de ideeën die in de praktijk leven om te komen tot vernieuwing van het landelijk gebied. Bij het realiseren van de vernieuwingen is sprake van integraliteit en samenwerking tussen veel verschillende partijen.

Bij de uitvoering van de regeling zijn de criteria strikt toegepast. Bij de tweede tender was mede daarom sprake van een onderuitputting van het budget. Het verdient aanbeveling om ook de eerste verspreidingen te stimuleren en zo beter aan te sluiten bij de doelstelling: het stimuleren van vernieuwingen (inclusief de eerste toepassingen). Dit sluit tevens beter aan bij de gewenste ondersteuning voor vernieuwing die in de praktijk leeft.

Effect

Bijdrage aan de drie doelstellingen

Het thema 'vernieuwing landelijk gebied' leeft onder boeren, burgers en maatschappelijke organisaties. Dat blijkt onder andere uit de 347 ingediende aanvragen die voor de regeling zijn ingediend. Van de 347 ingediende aanvragen zijn uiteindelijk 40 projecten als innovatief gehonoreerd. Gezien de complexiteit en de benodigde integraliteit is dat een goede score. Veel aanvragers richten zich met hun project op het realiseren van meerdere doelen. Bij de gehonoreerde aanvragen zijn de projecten die zich richten op het subthema groene economische dragers oververtegenwoordigd.

Bij de beoordeling van de projecten is het criterium vernieuwing strikt toegepast. Hierdoor konden veel ingediende projecten niet worden gehonoreerd, hoewel ze wel een bijdrage leverden aan (één van) de genoemde doelstellingen van beleid (bijvoorbeeld landbouw-zorg projecten).

Vernieuwende karakter van de activiteit

Het realiseren van vernieuwingen in het landelijk gebied is een complexe activiteit. Bij de innovaties zijn veel actoren betrokken en vaak is samenwerking vereist tussen verschillende partijen om tot een gebiedsgerichte aanpak te komen. Vernieuwing in het landelijk gebied is van een andere orde dan het realiseren van technische innovaties op bedrijfsniveau, zoals bij de regeling "markt en concurrentiekracht" van het Stimuleringskader.

Het vernieuwende element in de goedgekeurde projecten is vaak uitgewerkt via nieuwe samenwerkingsvormen en nieuwe allianties bij het beheren van natuur. In de tweede tender zijn de projecten meer vraaggericht, dat wil zeggen dat ze zich meer richten op de wensen van bewoners en recreanten.

Samenwerking tussen actoren in het landelijk gebied

Samenwerking tussen verschillende partijen neemt een belangrijke plaats in bij de projecten. De samenwerking vindt plaats tussen sectoren (inhoudelijk), maar daarnaast ook tussen verschillende partijen (organisatorisch). Vaak zijn de aanvragers (stichtingen en verenigingen) samengesteld uit meerdere sectoren. De projecten richten zich op activiteiten binnen natuur, recreatie en in mindere mate landbouw.

Uitstralingseffect naar anderen

Om inzicht te krijgen in het uitstralingseffect is gekeken naar de activiteiten die projectindieners (gaan) ondernemen om bekendheid te geven aan hun project via voorbeeldfunctie en communicatie naar de doelgroep. Door het gebiedskarakter van de regeling richten de projecten zich ook op dat schaalniveau. Met hun projecten realiseren initiatiefnemers een uitstralingseffect dat boven het bedrijfsniveau uitgaat. Bereikte resultaten worden voornamelijk verwacht op middellange termijn (1-3 jaar) en op lange termijn (3-5 jaar).

Bottom-up-initiatieven vanuit doelgroep

Hoewel individuele zelfstandige ondernemers veel aanvragen hebben ingediend, scoren ze laag bij de goedgekeurde aanvragen. Verenigingen, stichtingen, e.d. en belangenbehartigingsorganisaties zijn zowel bij de ingediende als bij de goedgekeurde aanvragen goed vertegenwoordigd.

Bijdrage aan emancipatiebeleid

De beschikbare cijfers geven nog weinig inzicht in de rol die vrouwen spelen bij vernieuwing in het landelijk gebied. In de uitgebreide driejaarlijkse evaluatie, die dieper ingaat op de bereikte resultaten, wordt de rol en taak van vrouwen bij de projecten uitvoeriger geëvalueerd om de bijdrage aan het emancipatiebeleid te kunnen bepalen.

Extra Impuls Natuur- en Milieu-Educatie (NME)

Naast de regeling Vernieuwing Landelijk Gebied, valt de Extra Impuls NME onder het Stimuleringskader. Daarvoor is separaat een evaluatie-onderzoek uitgevoerd die de volgende conclusies oplevert:

- de Extra Impuls heeft effect op de ontwikkeling en kwaliteitsverbetering van NME;
- doorwerking van projecten uit open programmering en integrale programma's is nog beperkt;
- aandacht voor NME in het beroepsonderwijs is vaak nog incidenteel;
- in het primair en voortgezet onderwijs raakt NME steeds meer ingebed;
- het effect van de Extra Impuls NME op de verbreding van de doelgroepen is minder eenduidig.

Efficiency

Vereenvoudiging regelgeving voor doelgroep

De administratieve lasten voor de aanvragers van subsidie zijn beperkt te noemen. De vragen zijn vrij eenvoudig te beantwoorden.

Het beroep op het InformatieSteunpunt Wageningen (ISW) is in de tweede tender afgenomen.

Voor het ISW geldt dat de meerwaarde voor de klant vooral heeft gelegen in de klankbord-/adviesfunctie. Dit strookte niet met de eisen van LNV. Wel is deze hulp gewaardeerd door de aanvragers. Ondersteuning in de fase van idee- naar planvorming kwam weinig voor. In 1/3 van de gevallen waarin beroep op het ISW is gedaan betrof dit het makelen van kennis.

Het inschakelen van externe organisaties voor het opstellen van de aanvraag is licht toegenomen. De kans op goedkeuring bij hun inschakeling is aanmerkelijk gestegen van de eerste naar de tweede tender.

Uitvoeringslasten van de regeling

De uitvoeringslasten bedragen f 789.000,- op een verstrekt subsidiebedrag van 17 miljoen (=4,6%). Hoewel de uitvoeringslasten van de regeling over 1997 onder de gestelde 5 – 8% moet blijven, moet nadrukkelijk de vinger aan de pols worden gehouden omdat de lasten voor de tweede tender substantieel hoger uitvallen en zelfs dicht bij de gestelde maximum grens van 10% komen.

Proces

Ranking van de projecten en beoordelingscriteria

Door toepassing van de beoordelingscriteria is een scherpe selectie van de ingediende projecten ontstaan. Overigens is het principe van 'may the best win' in beide tenders niet relevant geweest, door het niet overschrijden, respectievelijk door het onderschrijden van het beschikbare budget.

Klachten en bezwaarschriften

Het aantal bezwaarschriften is in de tweede tender drastisch gedaald (van 26 naar 5%). Over de aard en toekenning van de bezwaren valt pas meer te zeggen na een evaluatie van de bezwaarschriften.

Rol en taak van de provincies

De provincies hebben in de tweede tender minder gebruik gemaakt van de mogelijkheid om een bestuurlijk advies over de projecten uit te brengen. Dit heeft mogelijk te maken met het feit dat de provincies ontevreden waren over wat er in de eerste tender met hun advies is gebeurd. Het beeld dat ontstaat over de advisering wisselt sterk tussen provincies. Dit hangt in belangrijke mate samen met de wijze waarop de provincies hun taak en rol in de advisering hebben opgepakt.

Communicatie

Uit een onderzoek naar het communicatiebereik onder de aanvragers blijkt dat 57% van de aanvragers vindt dat ze op tijd over de regeling zijn geïnformeerd. Omdat het onderzoek is beperkt tot de aanvragers zijn er geen conclusies te formuleren voor de totale doelgroep. Van de verschillende communicatievormen blijken, in afnemende volgorde bezien, het meest succesvol de brochure, de tussenpersoon, LASER, het ISW, de advertentie en het artikel.

Aanbevelingen

Een eventuele verspreidingsregeling voor VLG biedt mogelijkheden om onvoldoende innovatief geachte projecten, die echter wel bijdragen aan de gewenste vernieuwing van het landelijk gebied, in de toekomst alsnog te honoreren.

In de communicatie naar doelgroepen blijft het juist informeren over achtergronden bij en toepassing van de beoordelingscriteria voor een reëler verwachtingspatroon, een belangrijk punt van aandacht.

Aanbevolen wordt de afhandeling van de bezwaarschriften te evalueren om inzicht te krijgen of bijstelling van de regeling uit oogpunt van realiseren van (beleids)doelstellingen is gewenst.

Het verdient aanbeveling over de taak en de rol van de provincies bij de beoordeling van aanvragen heldere afspraken te maken. Tevens dient hun huidige taak en rol in samenhang te worden bezien met de in ontwikkeling zijnde verspreidingsregeling voor het landelijk gebied. Bij dit laatste ligt een grotere taak en rol meer voor de hand, gezien de relatie met de gebiedsgerichte aanpak.

1 Inleiding

Sinds 1997 zijn ruim 20 subsidieregelingen van het Ministerie van LNV opgegaan in een overkoepelend subsidie-instrument 'het Stimuleringskader'. Voor het Stimuleringskader is voor 1997 circa 100 miljoen gulden beschikbaar gesteld. Het Stimuleringskader is onderverdeeld in twee programma's: 'markt en concurrentiekracht' en 'vernieuwing van het landelijk gebied'. Dit laatste programma heeft als doel het stimuleren van vernieuwingen en vernieuwingsprocessen, inclusief de eerste toepassingen in het landelijk gebied ten aanzien van sociaal-economische versterking van het landelijk gebied, verbetering van de relatie stedelijk-landelijk gebied en vernieuwingen in het beheer van natuur, bos en landschap door particulieren of agrariërs. Dit rapport heeft betrekking op de evaluatie over 1997 van het Programma Vernieuwing van het Landelijk Gebied.

De procedure die voor het beoordelen van de projectaanvragen voor deze subsidieregeling is gekozen is die van een 'tendersysteem'. Dit houdt in dat de regeling jaarlijks voor een bepaalde periode wordt opengesteld. Per jaar zijn er twee aanvraagperiodes. De eerste periode liep van 24 april tot 30 juni 1997, de tweede van 18 december 1997 t/m 16 februari 1998. Tijdens deze openstelling kunnen individuen en organisaties projectvoorstellen indienen. Na sluiting van de periode worden deze projectvoorstellen tegelijkertijd beoordeeld. Alle aanvragen worden beoordeeld door een onafhankelijke commissie van deskundigen. De projectvoorstellen zijn op deze wijze met elkaar in concurrentie.

Naast de Regeling Vernieuwing Landelijk Gebied (VLG) valt ook de Extra Impuls Natuur- en Milieu-Educatie (NME) onder de het Programma Vernieuwing Landelijk Gebied en daarmee onder deze evaluatie. Voor de Extra Impuls is een ander evaluatietraject opgezet, uitgevoerd door Research voor Beleid. De relevante resultaten uit deze evaluatie hebben we gebruikt bij de effect-vragen (hoofdstuk 3) van de regeling VLG.

1.1 Doelstelling van de evaluatie

Doel van de evaluatie is het beoordelen van het effect, de efficiency en het proces van de regeling teneinde beleidsvragen over de regeling te kunnen beantwoorden en besluitvorming over eventuele aanpassing van de regeling mogelijk te maken en periodiek informatie te leveren voor de LNV-begroting.

1.2 Werkwijze

Ten behoeve van de evaluatie is vooraf een instrument opgesteld door het Informatie- en KennisCentrum Landbouw (IKC-L), het Informatie- en KennisCentrum Natuurbeheer (IKC-N) en de Stichting Recreatie, Kennis- en Innovatiecentrum (SR-KIC). In dit instrument is de wijze van evalueren vastgelegd. Het instrument is opgedeeld in een deel monitoring en een deel evaluatie. Het evaluatiedeel bestaat uit de onderdelen effect, proces en efficiency. Het onderdeel effect heeft enerzijds betrekking op de evaluatie van de drie doelstellingen. Anderzijds kijken we hier naar de toepassing van de criteria vernieuwing, samenwerking en uitstraling. Voor de evaluatie hebben we gebruik gemaakt van de volgende bronnen:

- monitoringsrapportages van LASER;
- evaluatierapport van het Innovatie Steunpunt Wageningen;
- evaluatierapport over het communicatiebereik van het stimuleringskader onder aanvragers;
- informatie van de Beoordelingscommissie (o.a. correspondentie);
- informatie over de regeling zoals de informatiebrochure en de reacties van de Tweede Kamer;
- evaluatierapport NME-Extra Impuls van Research voor Beleid.

Naast de jaarlijkse evaluatie wordt eens in de drie jaar een uitgebreide evaluatie verricht waarbij dieperliggende vragen over de bijdrage van de regeling aan de gestelde doelen worden beantwoord, bijvoorbeeld aan de hand van de in uitvoering genomen projecten en de bereikte projectresultaten.

Dit rapport is het eerste dat verslag doet van de jaarlijkse evaluatie. Vergelijking met eerdere jaren is dus nog niet mogelijk. Wel is het mogelijk om verbanden te leggen met de regeling markt en concurrentiekracht.

Ook voor de Extra Impuls NME geldt dat de subsidieregeling pas één jaar loopt. Het zal daarom ook hier niet altijd mogelijk zijn antwoord te geven op vragen over de bijdrage van de regeling aan de gestelde doelen.

1.3 Opbouw van het rapport

Na deze inleiding vindt u in hoofdstuk 2 algemene resultaten over de twee uitgevoerde tenders van 1997 van de regeling VLG. Hoofdstuk 3 gaat in op de effectvragen van de evaluatie: heeft de regeling bijgedragen tot het gewenste effect? In dat hoofdstuk bespreken we tevens de resultaten van de Extra Impuls NME.

Hoofdstuk 4 en 5 hebben achtereenvolgens betrekking op de efficiency en het proces van de regeling.

2 Algemene resultaten

In dit hoofdstuk bespreken we de algemene resultaten. We bespreken het aantal aanvragen en de bijbehorende aangevraagde subsidie, de geografische spreiding en de verdeling over de thema's en de subthema's.

2.1 Aantallen

Het eerste jaar 1997 leverde in totaal 378 aanvragen op, verdeeld over twee tenders. De eerste tender leverde 240 aanvragen op, de tweede tender 138. Een deel van de aanvragen bleek niet ontvankelijk. Bij de eerste tender ging het om tien projecten, bij de tweede tender waren dit er 21. Het ging daarbij om aanvragen die niet in de verdere beoordeling zijn betrokken omdat ze niet aan de formele criteria van de regeling voldeden of niet tijdig waren ingediend. In totaal zijn 347 ontvankelijke aanvragen ingediend. In tabel 2.1 vindt u een overzicht van de algemene resultaten na uitvoering van beide tenders.

Het aangevraagde subsidiebedrag is ruim 193 miljoen gulden. De totale projectkosten bedragen 359 miljoen gulden.

Van de 347 aanvragen zijn 40 projectvoorstellen goedgekeurd: 26 in de eerste tender en 14 bij de tweede tender. Het totale gehonoreerde subsidiebedrag is 17 miljoen gulden.

Tabel 2.1 Algemene resultaten

	projectkosten (x mln)	ingediende projecten	aangevraagde subsidie (x mln)	goedgekeurde projecten	toegekende subsidie
1 ^{ste} tender	235,5	230	129,1	26	10,8
2 ^e tender	123,5	117	64,1	14	6,2
totaal	359,0	347	193,2	40	17,0

Zowel bij de eerste als de tweede tender is een aantal projectaanvragen goedgekeurd onder de voorwaarde dat er nog aanvullende informatie moet worden aangeleverd. In de eerste tender waren dit er 10. Hiervan hebben drie aanvragers de gevraagde informatie niet aangeleverd en zij hebben dus ook geen subsidiebeschikking ontvangen. Eén aanvrager heeft zich alsnog teruggetrokken. In de tweede tender zijn 7 projecten onder voorwaarden goedgekeurd. Vijf projecten hebben hieraan inmiddels voldaan. Over twee projecten is op dit moment nog geen duidelijkheid. Het aantal goedgekeurde projecten kan dus nog dalen.

2.2 Geografische spreiding

In tabel 2.2 vindt u de aantallen ingediende aanvragen per provincie. Uit de provincie Gelderland zijn de meeste aanvragen afkomstig, te weten 64 aanvragen. Andere provincies met veel aanvragen zijn Zeeland (44), Friesland en Zuid-Holland (37) en Noord-Holland (36) (zie tabel 2.1). Vergeleken met de eerste tender scoort Noord-Brabant goed met 14 aanvragen en Zeeland slecht met 8 aanvragen. Groningen en Limburg hebben in de tweede tender minder aanvragen ingediend dan in de eerste.

Tabel 2.2 Aantal aanvragen per provincie

Provincie	1 ^{ste} tender	2 ^e tender	totaal
Groningen	7	6	13
Friesland	26	11	37
Drenthe	13	8	21
Overijssel	18	8	26
Gelderland	39	25	64
Flevoland	8	5	13
Noord-Holland	26	10	36
Zuid-Holland	26	11	37
Utrecht	18	6	24
Zeeland	36	8	44
Noord-Brabant	6	14	20
Limburg	7	5	12
Totaal	230	117	347

2.3 Thema's

De projectvoorstellen kunnen onder drie thema's vallen, namelijk sociaal-economische versterking, verbetering relatie stad-land en vernieuwingen in het beheer. De thema's zijn nader onder te verdelen in zeven subthema's.

Hieronder geven we een korte toelichting op de thema's en subthema's.

1. Sociaal-economische versterking

Eén van de doelstellingen van de regeling is een sociaal-economische versterking van het landelijk gebied. Dit houdt in dat er nieuwe mogelijkheden moeten worden geschapen die zorgen voor extra inkomsten en/of een bijdrage leveren aan de leefbaarheid. Het thema sociaal-economische versterking kan middels twee subthema's worden vormgegeven:

- *groene economische dragers*: hierbij gaat het om verbreding van landbouw, natuur, bos, recreatie, landschap en cultuurhistorie;
- *rode economische dragers*: hierbij gaat het om projecten die betrekking hebben op de ontwikkeling van bijvoorbeeld wonen en bedrijvigheid (rode functies genoemd). Deze rode functies dienen wel in samenhang met groene functies te worden ontwikkeld.

2. Verbetering van de relatie stad-land

De tweede doelstelling van de regeling is het stimuleren van een verbetering van de relatie tussen het stedelijk en het landelijk gebied. Deze relatie kan op de volgende drie manieren worden ingevuld:

- ruimtelijke verweving;
- educatie;
- communicatie en informatie.

3. Vernieuwingen in het beheer

Vernieuwingen in het beheer van bos, natuur en landschap door particulieren en agrariërs is de derde doelstelling van de regeling. Deze vernieuwing kan betrekking hebben op:

- vernieuwing qua organisatie: het vormen van nieuwe samenwerkingsverbanden en het aangaan van nieuwe allianties;
- vernieuwing qua techniek.

De verdeling van het aantal projecten en de aangevraagde subsidie (in miljoenen) over de (sub)thema's vindt u in tabel 2.3. In deze tabel vindt u tevens het aantal goedgekeurde aanvragen en de verstrekte subsidie per thema. In hoofdstuk 3 gaan we nader in op deze verschillende thema's en de invulling van de goedgekeurde projectaanvragen, alsmede ook op de verschillen tussen de eerste en tweede tender.

Tabel 2.3 Aanvragen per (sub)thema, aantal aangevraagd en goedgekeurd en aangevraagde en toegekende subsidie

Thema	Aantal aangevraagde projecten	Aangevraagde subsidie (mln)	Aantal goedgekeurde projecten	Toegekende subsidie (mln)
Sociaal-econ. versterking	130	58,3	12	5,2
- groene economische dragers	88	39,4	9	3,9
- rode economische dragers	36	16,7	2	1,2
- werkgelegenheid ¹⁾	6	2,2	1	0,1
Verbetering relatie stad-land	110	56,0	13	4,5
- ruimtelijke verweving	21	11,7	5	1,6
- educatie	18	9,1	0	0,0
- voorlichting en informatie	15	7,0	2	0,2
- stimulering recreatie ¹⁾	56	28,2	6	2,7
Vernieuwing in het beheer	30	34,9	4	2,3
- qua organisatie	12	7,2	3	1,6
- qua techniek	18	27,7	1	0,7
Combinatie w.v. met ²⁾	72	44,0	11	5,0
- groene economische dragers	19		7	
- rode economische dragers	13		5	
- ruimtelijke verweving	14		2	
- educatie	14		3	
- voorlichting en informatie	13		3	
- nieuwe beheervormen: org.	11		2	
- nieuwe beheervormen: techniek	15		3	
Totaal	347	193,2	40	17,0

- 1) De aantallen en bedragen hebben alleen betrekking op de eerste tender. In de tweede tender zijn deze subthema's vervallen en gevoegd bij andere subthema's omdat ze van een andere orde bleken.
 2) De aantallen en bedragen hebben alleen betrekking op de tweede tender. De mogelijkheid het project onder meerdere thema's te laten vallen bestond in de eerste tender nog niet.

Samenvatting

In totaal zijn er 347 ontvankelijke aanvragen ingediend met een totaal aan aangevraagde subsidie van 193,2 miljoen. De toegekende subsidie is 17 miljoen voor 40 projecten. De meeste projectaanvragen hebben betrekking op sociaal-economische versterking. De meeste goedgekeurde projecten hebben betrekking op het subthema groene economische dragers.

3 Effect van de regeling

In dit hoofdstuk gaan we na in hoeverre de regeling heeft bijgedragen tot het gewenste effect voor de drie gestelde doelen: sociaal-economische versterking, verbetering relatie stad-land en vernieuwingen in het beheer. Daarnaast is gekeken naar het effect met betrekking tot de drie criteria (vernieuwing, samenwerking, landelijke uitstraling) en bottom-up-initiatieven en het emancipatiebeleid. De beschikbare informatie van de aanvragen beschouwen we in deze evaluatie als een indicatie van het effect. Om het effect uiteindelijk vast te kunnen stellen is aanvullende informatie over de projecten en hun resultaten nodig. De driejaarlijkse evaluatie biedt hiervoor een kader.

3.1 Bijdrage aan de drie doelstellingen

Zoals gezegd wil het Ministerie van LNV met de regeling drie doelstellingen behalen: sociaal-economische versterking van het landelijk gebied, verbetering van de relaties tussen het stedelijk en landelijk gebied en vernieuwingen in het beheer van bos, natuur, landschap, door particulieren en agrariërs. Deze paragraaf is verdeeld in 2 subparagrafen: informatie over de 347 ingediende aanvragen in de eerste en tweede tender (3.1.1) en informatie over de goedgekeurde aanvragen (3.1.2).

3.1.1 De ingediende projecten

Het eerste thema, sociaal-economische versterking, leverde 130 aanvragen op, oftewel ruim 37% van alle aanvragen. Van de 72 projectaanvragen met een combinatie van subthema's zijn er nog 31 aanvragen die zich richten op groene of rode economische dragers. De verdeling over de subthema's is als volgt:

- 88 aanvragen gericht op *groene* verbreding en 19 in combinatie;
- 36 aanvragen gericht op *rode* verbreding en 13 in combinatie;
- 6 aanvragen gericht op nieuwe vormen van *werkgelegenheid* (alleen 1ste tender);

Bijna 32% van de aanvragen, 110 aanvragen, viel binnen het thema verbetering van de relatie stad-land. Hiernaast waren er 41 projectaanvragen waar één van de subthema's van verbetering relatie stad-land een rol speelt. De verdeling over de subthema's is als volgt:

- 21 ruimtelijke verweving; 14 in combinatie;
- 18 educatie; 14 in combinatie;
- 15 voorlichting en informatie; 13 in combinatie
- 56 stimulering recreatie (alleen 1ste tender).

30 aanvragen zich op vernieuwing in het beheer, dit is nog geen 9% van alle aanvragen. De verdeling over de subthema's is als volgt:

- 12 aanvragen gericht op vernieuwing qua organisatie;
- 18 aanvragen gericht op vernieuwing qua techniek.

In tabel 3.1 vindt u een overzicht van de verdeling in (sub)thema's voor de eerste en tweede tender afzonderlijk en het totaal. Hieruit blijkt dat met name het thema verbetering stad-land in de tweede tender minder aanvragen heeft opgeleverd. Echter een goede vergelijking is niet mogelijk omdat gewerkt is met combinaties van thema's in de aanvragen. Deze combinaties nemen maar liefst 62% van alle aanvragen voor haar rekening. De verschillende (sub)thema's zijn in de combinaties redelijk evenwichtig verdeeld.

Tabel 3.1 Aangevraagde projecten per thema

Thema	Aantal aangevraagde projecten 1 ^{ste} tender	Aantal aangevraagde projecten 2 ^{de} tender	Aantal aangevraagde projecten
Sociaal-econ. versterking	102 (44%)	28 (24%)	130 (37%)
- groene economische dragers	79	9	88
- rode economische dragers	17	19	36
- werkgelegenheid ¹⁾	6		6
Verbetering relatie stad-land	106 (46%)	4 (3%)	110 (32%)
- ruimtelijke verweving	21	0	21
- educatie	16	2	18
- voorlichting en informatie	13	2	15
- stimulering recreatie ¹⁾	56		56
Vernieuwing in het beheer	22 (10%)	8 (7%)	30 (9%)
- qua organisatie	8	4	12
- qua techniek	14	4	18
Combinatie w.v. met²⁾		72 (62%)	72 (21%)
- groene economische dragers		19	19
- rode economische dragers		13	13
- ruimtelijke verweving		14	14
- educatie		14	14
- voorlichting en informatie		13	13
- nieuwe beheervormen: org.		11	11
- nieuwe beheervormen: techniek		15	15
Totaal	230	117	347

1) De aantallen en bedragen hebben alleen betrekking op de eerste tender. In de tweede tender zijn deze subthema's vervallen en gevoegd bij andere subthema's omdat ze van een andere orde bleken.

2) De aantallen en bedragen hebben alleen betrekking op de tweede tender. De mogelijkheid het project onder meerdere thema's te laten vallen bestond in de eerste tender nog niet.

In tabel 3.2 staat een overzicht van de aangevraagde projecten per provincie naar thema. Hieruit blijkt dat de aanvragen niet evenredig over de provincies zijn verdeeld. Dit geldt zowel voor het aantal aanvragen als voor de verdeling over de subthema's. Zo blijken Zeeland, Noord-Brabant en Limburg relatief veel aanvragen ingediend te hebben op het thema verbetering relatie stad-land. Gelderland en Noord-Holland hebben veel aanvragen ingediend voor het thema sociaal-economische versterking. Gelderland diende ook de meeste projecten in voor het thema vernieuwingen in beheer en voor een combinatie van thema's.

De verdeling van de aanvragen over sectoren laat zien dat de meeste aanvragen uit meerdere sectoren komen: 65% van alle aanvragen komt uit een combinatie van sectoren. De verdeling over de sectoren is:

- natuur/landschap: 10 projecten (2,9%);
- landbouw: 40 projecten (11,5%);
- recreatie: 22 projecten (6,3%);
- anders: 47 projecten (13,5%);
- combinatie van sectoren: 227 projecten (65,4%);
- niet ingevuld: 1 project (0,3%).

Tabel 3.2 Verdeling van projecten over sectoren en provincies

Provincie	Aantal (%)	sociaal- economische versterking	verbetering relatie stad- land	vernieuwinge n in beheer	combinatie van thema's
Groningen	13	8	2	1	1
Friesland	37	14	13	3	7
Drenthe	21	8	9	1	3
Overijssel	26	9	8	4	5
Gelderland	64	26	17	9	12
Utrecht	13	9	6	5	4
Flevoland	36	5	3	3	2
Noord-Holland	37	16	10	1	8
Zuid-Holland	24	14	13	2	7
Zeeland	44	16	21	1	6
Noord-Brabant	20	3	6	0	9
Limburg	12	2	4	1	5

3.1.2 De goedgekeurde projecten

In de vorige paragraaf hebben we gegevens over de 347 aanvragen beschreven. Het beeld over de 40 goedgekeurde projecten beschrijven we in deze paragraaf. We zullen hierbij wat specifiek ingaan op de subthema's, sectoren en betrokken actoren.

Uit de informatie over het toegekende subsidiebedrag per subthema (tabel 3.3) blijkt dat bijna een kwart van de goedgekeurde aanvragen betrekking hebben op het thema groene economische dragers. Ook het subthema ruimtelijke verweving, binnen het thema verbetering relatie stad-land scoort met 13% hoog. Verder is ruim een kwart van de aanvragen niet in te delen naar één thema maar hebben deze aanvragen betrekking op een combinatie van thema's.

Over de toegekende subsidie per thema is weinig te concluderen omdat het grootste deel ondergebracht is bij een combinatie van thema's. Wel blijkt dat de goedgekeurde projecten van groene economische dragers relatief weinig subsidie hebben aangevraagd dus relatief goedkope projecten zijn.

Tabel 3.3 Verdeling goedgekeurde aanvragen naar subthema

Thema	Aantal (%)	Aantal (%)	Totaal aanvragen (%)
	1 ^{ste} tender 1997	2 ^{de} tender 1997	
<i>Sociaal-economische versterking</i>	10 (38%)	2 (14%)	12 (30%)
- groene economische dragers	8 (30%)	1 (7%)	9 (23%)
- rode economische dragers	1 (4%)	1 (7%)	2 (5%)
- werkgelegenheid ¹⁾	1 (4%)	-	1 (2%)
<i>Verbetering relatie stad-land</i>	13 (50%)	0 (0%)	13 (33%)
- ruimtelijke verweving	5 (19%)	0 (0%)	5 (13%)
- educatie	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)
- communicatie & informatie	2 (8%)	0 (0%)	2 (5%)
- stimulering recreatie ¹⁾	6 (23%)	-	6 (15%)
<i>Vernieuwing in het beheer</i>	3 (12%)	1 (7%)	4 (10%)
- qua organisatie	2 (8%)	0 (0%)	2 (5%)
- qua techniek	1 (4%)	1 (7%)	2 (5%)
<i>Combinatie²⁾</i>		11 (79%)	11 (27%)
<i>Totaal</i>	26 (100%)	14 (100%)	40 (100%)

1) De aantallen en bedragen hebben alleen betrekking op de eerste tender. In de tweede tender zijn deze subthema's vervallen en gevoegd bij andere subthema's omdat ze van een andere orde bleken.

2) De aantallen en bedragen hebben alleen betrekking op de tweede tender. De mogelijkheid het project onder meerdere thema's te laten vallen bestond in de eerste tender nog niet.

In tabel 3.4 vindt u een verdeling van de goedgekeurde projecten over de onderscheiden sectoren en naar provincie. Hieruit blijkt dat nog steeds de aanvragen die uit meerdere sectoren afkomstig zijn goed scoren. Bij de verdeling over de provincies valt op dat Zuid-Holland relatief veel goedgekeurde aanvragen heeft. Gelderland scoort slecht met 64 aanvragen en vijf goedkeuringen.

Tabel 3.4 Verdeling van goedgekeurde projecten over sectoren en provincies

Informatie over goedgekeurde projecten	Aantal 1 ^{ste} tender	Aantal 2 ^e tender	Totaal (% van totaal ingediend)
Sector			
- natuur/landschap	2	0	2
- landbouw	1	2	3
- recreatie	1	1	2
- combinatie	18	11	29
- anders	4	0	4
Totaal	26	14	40
Provincie			
- Groningen	1	1	2 (15%)
- Friesland	2	3	5 (14%)
- Drenthe	3	0	3 (14%)
- Overijssel	2	1	3 (12%)
- Gelderland	5	0	5 (8%)
- Utrecht	1	1	2 (8%)
- Flevoland	0	0	0 (0%)
- Noord-Holland	1	2	3 (8%)
- Zuid-Holland	7	2	9 (24%)
- Zeeland	3	2	5 (11%)
- Noord-Brabant	1	1	2 (10%)
- Limburg	0	1	1 (8%)

Om nader inzicht te krijgen in de praktische inhoud van de aangevraagde projectvoorstellen, maakten we naast de indeling in thema's een indeling op basis van hoofddoelstellingen van het ingediende voorstel. Deze indeling is voor de twee tender niet gelijk. We hebben beide indelingen gecombineerd en ingedeeld in 8 hoofddoelstellingen. In tabel 3.5 vindt u het aantal projectaanvragen en goedkeuringen, ingedeeld in deze acht onderwerpen. Een aantal ideeën heeft wel de aandacht van het beleid en de projectideeën leveren ook een bijdrage aan (één van) genoemde doelstellingen. De reden waarom weinig van deze projecten goedgekeurd zijn heeft veel te maken met de gehanteerde criteria. Een kritische toepassing van het criterium 'vernieuwing' heeft hierbij een rol gespeeld. Een eventuele verspreidingsregeling biedt hiervoor betere mogelijkheden.

Tabel 3.5 Projectaanvragen en goedkeuringen naar hoofddoelstelling

	1 ^{ste} tender (goedkeuringen)	2 ^{de} tender (goedkeuringen)	totaal (goedkeuringen)
• agrotourisme en recreatie (streekelijke productie, logies/campings)	48 (8)	33 (2)	81 (10)
• economische versterking	-	16 (4)	16 (4)
• verbrede landbouw (w.o. ook agrarisch natuurbeheer)	97 (12)	19 (1)	116 (13)
• landbouw/zorg	21 (2)	8 (1)	29 (3)
• beheer (w.o. ook inrichting, onderhoud of beheer van landgoederen)	11 (1)	15 (4)	26 (5)
• biologische landbouw	16 (0)	-	16 (0)
• planologie	-	20 (2)	20 (2)
• landgoederen	11 (4)	-	11 (4)

Conclusie

Er zijn 347 aanvragen binnengekomen. Dit aantal is representatief voor het feit dat veel boeren, burgers en maatschappelijke organisaties bezig zijn met het thema vernieuwing landelijk gebied. Van deze 347 aanvragen zijn er 40 goedgekeurd. Dit is een goede score gezien de complexiteit en het integrale karakter van de projecten.

De categorie 'combinatie' laat zien dat veel projectaanvragen meerdere doelen dient. Dit is positief omdat de aanvragers op een geïntegreerde wijze naar hun gebied kijken en een multifunctionele doelstelling willen realiseren.

Het subthema 'groene economische dragers' heeft de meeste goedgekeurde aanvragen opgeleverd. Dit is een indicatie dat het effect van dit subthema groter zal zijn dan het effect van de andere subthema's.

Een deel van de niet gehonoreerde projecten heeft wel de aandacht van het beleid en kan waarschijnlijk ook een bijdrage leveren aan (één van) genoemde doelstellingen. De reden waarom weinig van deze projecten goedgekeurd zijn heeft veel te maken met de gehanteerde criteria. Een kritische toepassing van het criterium 'vernieuwing' heeft hierbij een rol gespeeld. Een eventuele verspreidingsregeling biedt hier betere mogelijkheden.

Aanbevelingen

Een eventuele verspreidingsregeling voor VLG biedt mogelijkheden om onvoldoende innovatief geachte projecten, die echter wel bijdragen aan de gewenste vernieuwing van het landelijk gebied, in de toekomst alsnog te honoreren.

Vanuit het oogpunt van monitoring en evaluatie verdient het de voorkeur de indeling in hoofddoelstellingen zoveel mogelijk gelijk te houden of zichtbaar samen te voegen in verband met onderlinge vergelijking.

3.2 Vernieuwingen in het landelijk gebied

Een van de criteria van de regeling is dat het ingediende project vernieuwend moet zijn. Vernieuwingen in het landelijk gebied zijn complex. Enerzijds omdat er vele actoren uit verschillende sectoren bij zijn betrokken. Anderzijds gaat het om vernieuwingen op de schaal van het gebiedsniveau en daarmee boven de schaal van het individuele bedrijf overschrijden. Het vergt hierdoor ook meer tijd om een vernieuwing op gang te brengen. Vergelijken we de vernieuwingen in het landelijk gebied met vernieuwingen uit de "regeling markt en concurrentiekracht", dan zijn vernieuwingen in het eerste geval dus complexer.

De evaluatievraag die hoort bij het criterium vernieuwing, luidt: stimuleert de regeling echte vernieuwingen in het landelijk gebied? Om inzicht te krijgen in de vernieuwingen hebben we gebruik gemaakt van de redenen waarom projecten zijn afgewezen. Alle projecten die zijn afgewezen op grond van 'niet vernieuwend' vallen buiten de echte vernieuwingen in de sector.

Van de 347 aanvragen zijn 36 aanvragen afgewezen omdat ze niet voldeden aan het criterium vernieuwing. Bij 233 (97+136) aanvragen was het ontbreken van vernieuwing één van de redenen om het af te wijzen, naast het ontbreken van samenwerking en/of uitstraling naar anderen.

In de eerste tender was nog onderscheid gemaakt naar de mate van vernieuwing: 124 projecten zijn bestempeld als niet vernieuwend, 74 als middelmatig en 23 als heel vernieuwend.

Uit de goedgekeurde projecten blijkt verder dat veel vernieuwingen vorm zijn gegeven in nieuwe samenwerkingsverbanden, nieuwe allianties. Andere vernieuwingen zijn het invoeren van de ketenbenadering in andere sectoren dan de landbouwsector, waar deze benadering al uitvoerig wordt gebruikt, en technische vernieuwingen. In de tweede tender valt verder op dat de vernieuwingen meer vraaggericht zijn. Er is meer aandacht besteedt aan de 'vertaling' richting bewoners en recreanten.

Conclusie

Het realiseren van vernieuwingen in het landelijk gebied is een complexe activiteit. Er zijn vele actoren bij betrokken en de vernieuwing stijgt uit boven het bedrijfsniveau door een gebiedsgerichte aanpak. Hierdoor komen vernieuwingen langzamer op gang dan innovaties op bedrijfsniveau. In dit kader is het goed te noemen dat er 347 aanvragen zijn ingediend waarvan er 40 zijn goedgekeurd op basis van de gehanteerde criteria. We kunnen verder constateren dat de meeste goedgekeurde projecten het criterium 'vernieuwing' uitwerken via nieuwe samenwerkingsvormen en nieuwe allianties in het kader van beheer van natuur, dit in tegenstelling tot de projecten uit de regeling 'markt en concurrentiekracht' waar het meer om technische innovaties gaat. Daarnaast zien we in de tweede tender een verschuiving naar meer vraaggerichte projecten.

3.3 Samenwerking tussen actoren uit verschillende invalshoeken

Hoewel samenwerking één van de drie criteria is, scoort 27% van alle ingediende projecten niet op dit criterium. Dit percentage ligt voor de eerste tender hoger (30%) en voor de tweede tender lager (22%). Bij 75% van de goedgekeurde projecten is er sprake van samenwerking (30 projecten). Bij de tweede tender is dit 100%, wat ook logisch lijkt, gezien de criteria van de regeling. In tabel 3.6 vindt u een overzicht van de wijze waarop samenwerking in de goedgekeurde projectaanvragen is vormgegeven. Bij de relatief grote groep overig in de eerste tender is niet op concrete wijze invulling gegeven aan de samenwerking. Waarschijnlijk komt dit neer op informeel overleg.

Tabel 3.6 Concretisering van samenwerking

	1 ^{ste} tender	2 ^{de} tender	Totaal
Contract afgesloten	2	5	7
Vereniging opgericht / in oprichting	0	1	1
Stichting opgericht / in oprichting	1	0	1
Overleg	0	2	2
Informeel	0	5	5
Overig	13	1	14
Totaal	16	14	30 (75%)

Samenwerking tussen verschillende partijen neemt een belangrijke plaats in binnen een groot aantal projecten. Dit geldt zowel voor samenwerking tussen partijen als voor de samenwerking tussen sectoren. De nadruk ligt hierbij op de samenwerking tussen meerdere sectoren. Ook de aanvragers (stichtingen en verenigingen) zijn samengesteld uit meerdere sectoren. De projecten (activiteiten) richten zich grotendeels op de sectoren natuur en recreatie. Daarnaast is landbouw een belangrijke sector.

Inzicht is nodig in de vorm van samenwerking. Gaat het om samenwerking tussen actoren uit verschillende sectoren of om samenwerking binnen één sector waarbij de activiteit gericht is op een andere sector (agrariër die natuurontwikkeling gaat doen)? Het is nog erg moeilijk om hier uitspraken over te doen. Dit komt enerzijds omdat de sector van de samenwerkende partij veelal niet bekend is. Anderzijds omdat de aanvraag vaak uit meerdere sectoren. Hoe de betrokkenheid van de partijen uit de verschillende sectoren is, zullen we in de driejaarlijkse evaluatie, via interviews, achterhalen.

Uit het overzicht van de betrokken sectoren blijkt dat de sector landbouw goed vertegenwoordigd is. Dit geldt zowel voor de aangevraagde als voor de goedgekeurde projecten. Bovendien is de landbouwsector ook goed vertegenwoordigd wanneer een combinatie van sectoren mede-aanvrager is. Daarnaast zijn de sectoren natuur en recreatie redelijk vertegenwoordigd bij de aangevraagde projecten. In de goedgekeurde projecten zijn in de tweede tender alleen de sectoren landbouw en natuur als mede-aanvrager vertegenwoordigd. In de eerste tender komt ook de combinatie landbouw, natuur en recreatie voor.

De activiteit waarop de goedgekeurde projecten zich richten zijn natuur, recreatie en in mindere mate landbouw.

Conclusie

Samenwerking tussen verschillende partijen neemt een belangrijke plaats in binnen een groot aantal projecten. Dit geldt zowel voor samenwerking tussen partijen als voor de samenwerking tussen sectoren. De nadruk ligt hierbij op de samenwerking tussen meerdere sectoren. Ook de aanvragers (stichtingen en verenigingen) zijn samengesteld uit meerdere sectoren. De projecten (activiteiten) richten zich grotendeels op de sectoren natuur en recreatie. Hiernaast is landbouw een belangrijke sector.

3.4 Uitstralingseffect naar anderen

Het uitstralingseffect naar anderen is het laatste criterium van de regeling. Om hier inzicht in te krijgen hebben we gekeken naar de activiteiten die de projectindieners ondernemen, of gaan ondernemen, om bekendheid te geven aan het betreffende project. Is er bijvoorbeeld sprake van een voorbeeldproject of is er aandacht voor communicatie naar de doelgroep? Tevens is informatie beschikbaar over de termijn waarop er resultaten worden bereikt. Daarnaast is het van belang dat we ons realiseren dat de vernieuwingen gebiedsgericht zijn waardoor de impact altijd boven het bedrijf uitstijgt.

Van de 347 ingediende projecten komt in 212 projecten een voorbeeldfunctie aan bod. Dit is 61% van alle aanvragen. Van de goedgekeurde projecten ligt de verhouding als volgt: 31 projecten met een voorbeeldfunctie (77%) en 9 projecten zonder een voorbeeldfunctie (23%). Voor de eerste tender liggen de percentages hoger dan voor de tweede tender.

De voorbeeldfuncties zijn onderverdeeld in een aantal categorieën. Bij de goedgekeurde projecten treffen we de volgende voorbeeldfuncties aan: publicatie, demonstratie, rondleiding, voordrachten tijdens symposia en dergelijke, informatieverbreiding naar achterban direct of via intermediaire organisaties en combinaties van de genoemde functies. Een combinatie van functies komt het meeste voor.

Bij 75% van de goedgekeurde projecten is er sprake van een communicatieplan. Bij de 347 aanvragen ligt dit percentage lager, namelijk 61%. De vormen van communicatie die hierin staan zijn: artikel in vakblad, artikelen in andere bladen, maken en verspreiden van folder, anders: promotiemateriaal, inspelen op themadagen, meedoen aan wedstrijden, lokale radio en tv, direct mailing en een combinatie van activiteiten. Een combinatie van activiteiten komt het meeste voor.

De termijn waarop de resultaten zijn gericht is verdeeld in korte termijn (binnen 1 jaar), middellange termijn (1 tot 3 jaar) en lange termijn (langer dan 3 jaar). Uit de gegevens blijkt dat de resultaten voor het merendeel van de aangevraagde projecten, en zeker van de goedgekeurde projecten, op de middellange en lange termijn worden verwacht (zie tabel 3.7). Van de projecten waar uit de aanvraag de termijn waarop resultaten worden verwacht niet duidelijk bleek, is er niet één gehonoreerd. In de tweede tender is dit trouwens ook niet gebeurd.

Verder blijkt dat projecten waarvan de resultaten op korte termijn beschikbaar zouden zijn ook relatief minder vaak gehonoreerd zijn (18% van de aanvragen tegenover 9% van de goedgekeurde projecten).

Tabel 3.7 Termijn van vernieuwing

Termijn	1 ^{ste} tender		2 ^{de} tender		Totaal	
	totaal	goedgekeurde	totaal	goedgekeurde	totaal	goedgekeurde
Korte termijn	48	3	12	1	60	4
Middellange termijn	91	13	62	7	153	20
Lange termijn	85	10	38	6	123	16
Onbekend	6	0	0	0	6	0

Conclusie

Om inzicht in het uitstralingseffect naar anderen te krijgen hebben we gekeken naar de activiteiten die de projectindieners ondernemen, of gaan ondernemen, om bekendheid te geven aan het betreffende project via voorbeeldfuncties en het opstellen van een communicatieplan. In 77% van de goedgekeurde projecten is sprake van een voorbeeldfunctie. Voor driekwart van de goedgekeurde projecten is een communicatieplan opgesteld.

De termijn waarop er resultaten worden bereikt, worden voornamelijk op de middellange en lange termijn verwacht.

3.5 Stimuleren van bottom-up-initiatieven vanuit de doelgroep

Om de vraag te beantwoorden of er sprake is van bottom-up-initiatieven vanuit de doelgroep hebben we gekeken naar de initiatiefnemer van de projectaanvragen (projectindieners) en de betrokken actoren. Tevens is gekeken naar het gebruik door aanvragers van de mogelijkheid om tegemoetkoming in de voorbereidingskosten aan te vragen. De gedachte is dat zo lokale initiatieven meer kansen krijgen doordat ze minder risico lopen.

De verdeling over de typen aanvragers vindt u in tabel 3.8.

Tabel 3.8 Verdeling over typen aanvragers

Type aanvragen	1 ^{ste} tender totaal	1 ^{ste} tender goedgekeurd	2 ^{de} tender totaal	2 ^{de} tender goedgekeurd
Particulieren	9 (3%)	-	6 (5%)	0 (0%)
Zelfstandige ondernemers	69 (29%)	1 (4%)	47 (40%)	-
Commercieel bedrijfsleven	17 (7%)	2 (7%)	15 (12%)	1 (7%)
Belangenbehartigingsorganisatie	30 (12%)	6 (23%)	7 (6%)	3 (21%)
Terreinbeherende organisatie	11 (5%)	3 (12%)	32 (27%)	2 (14%)
Vereniging, stichting, coöperatie of ander samenwerkingsverband	99 (41%)	14 (54%)	6 (5%)	8 (57%)
Overig	4 (2%)			0 (0%)

Uit tabel 3.8 blijkt dat 'verenigingen, stichtingen, e.d.' de meest voorkomende aanvragers zijn. Ook zelfstandige ondernemers en belangenbehartigingsorganisaties zijn ruim vertegenwoordigd.

Zelfstandige ondernemers hebben weinig goedgekeurde projecten ingediend.

Belangenbehartigingsorganisaties scoren wel goed. Ditzelfde geldt voor terreinbeherende organisaties en verenigingen en stichtingen.

In de tweede tender is ook gevraagd naar de grootte van de onderneming. Hieruit komt naar voren dat met name kleine bedrijven (minder dan 10 werknemers) aanvragen indienen (71%). Bij de goedgekeurde projectaanvragen is dit percentage nog groter (79%).

De relatie tussen het type aanvrager en de reden om het project af te wijzen laat geen duidelijke verschillen zien. De meeste projectaanvragen zijn afgewezen op grond van artikel 10.1 a/b/c. Dit artikel heeft betrekking op de drie criteria vernieuwing, samenwerking en uitstraling.

Naast de aanvrager zijn er andere actoren bij de projecten betrokken. Vaak is het karakter van de organisatie niet ingevuld. Indien dit wel het geval is, blijken 'zelfstandige ondernemers', 'commercieel bedrijfsleven', 'verenigingen, stichtingen, e.d.' en 'overheid' het meeste voor te komen.

Bij 193 (136+ 57) projectaanvragen hebben de indieners voorbereidingskosten aangevraagd, dit komt overeen met 56% van alle aanvragen. Bij de goedgekeurde projecten ligt dit percentage hoger: in tweederde van de 40 goedgekeurde projecten vraagt men voorbereidingskosten aan. In hoeverre dit een bijdrage heeft geleverd tot het stimuleren van bottom-up-initiatieven is, met alleen deze gegevens, lastig vast te stellen.

Conclusie

Hoewel zelfstandige ondernemers veel aanvragen hebben ingediend, scoren ze laag bij de goedgekeurde aanvragen. Dit geldt voor beide tenders. Verenigingen, stichtingen, e.d. en belangenbehartigingsorganisaties zijn zowel bij alle aanvragen als bij de goedgekeurde aanvragen goed vertegenwoordigd.

In hoeverre een bijdrage in de voorbereidingskosten een stimulerende werking heeft op toename van bottom-up-initiatieven vanuit de doelgroep valt met de huidige beschikbare gegevens lastig vast te stellen.

3.6 Bijdrage aan het emancipatiebeleid

Eén van de vragen waarop we een antwoord moeten krijgen is of het programma VLG bijdraagt aan het emancipatiebeleid. Concreet gezegd gaat het om de vraag of vrouwen een belangrijke rol spelen bij vernieuwingen in het landelijk gebied. Uit de eerste tender is alleen informatie over het geslacht van de indiener beschikbaar. Deze informatie bleek ontoereikend omdat de meeste indieners stichtingen en verenigingen waren. Daarom hebben we bij de tweede tender gevraagd naar de rol die vrouwen spelen bij de ideevorming, de uitvoering en de communicatie rond het project. Uiteraard levert dit nog maar beperkte informatie op om de bijdrage aan het emancipatiebeleid te kunnen vaststellen.

In de driejaarlijkse evaluatie besteden we uitgebreider aandacht aan deze evaluatievraag, onder andere via diepte-interviews. Waarschijnlijk komt er een onderzoek naar de rol van vrouwen bij plattelandsvernieuwing in het algemeen, in opdracht van de emancipatieraad LNV. In dit geval maken we dan, zover mogelijk, gebruik van de beschikbare gegevens uit dit onderzoek voor het beantwoorden van deze vraag.

In tabel 3.9 vindt u de beschikbare gegevens over de mate van betrokkenheid van vrouwen bij de projecten. Deze cijfers zijn afkomstig uit het monitoringsrapport van de tweede tender.

Tabel 3.9 Betrokkenheid van vrouwen bij de ingediende projecten, in aantallen (goedgekeurde projecten in aantallen)

Betrokkenheid bij:	veel	enige	geen	onduidelijk
ideevorming	5 (1)	22 (2)	2 (0)	84 (11)
uitvoering	4 (1)	17 (0)	2 (0)	90 (13)
communicatie	7 (2)	14 (0)	2 (0)	90 (12)

Conclusie

De beschikbare cijfers geven nog weinig inzicht in de rol die vrouwen spelen bij vernieuwing in het landelijk gebied. In de driejaarlijkse evaluatie gaan we dan ook dieper in op de rollen en taken van vrouwen bij ideevorming en uitvoering van de projecten.

3.7 Extra Impuls Natuur- en Milieu-Educatie

Naast de regeling Vernieuwing Landelijk Gebied, valt de Extra Impuls Natuur- en Milieu-educatie (NME) onder het Stimuleringskader. De twee evaluatievragen die hierbij van belang zijn luiden:

- Heeft de Extra Impuls NME geleid tot versterking van de structurele inbedding van natuur- en milieu-educatie in het onderwijs?
- Heeft de Extra Impuls NME geleid tot ontwikkeling en implementatie van buitenschoolse natuur- en milieu-educatie?

Voor de beantwoording van deze vragen hebben we gebruik gemaakt van het tweede jaarrapport (1996-1998) Evaluatie Extra Impuls NME van Research voor Beleid bv. Voor meer informatie kunt u dit rapport raadplegen.

Medio 1998 zijn in totaal 209 projecten gesubsidieerd uit de NME Extra Impuls (januari 1996 – mei 1998).

Ten aanzien van de genoemde evaluatievragen zijn de volgende conclusies relevant:

- de Extra Impuls heeft effect op de ontwikkeling en kwaliteitsverbetering van NME;
- doorwerking van projecten uit open programmering en integrale programma's is nog beperkt;
- aandacht voor NME in het beroepsonderwijs is vaak nog incidenteel;
- in het primair en voortgezet onderwijs raakt NME steeds meer ingebed;
- het effect van de Extra Impuls NME op de verbreding van de doelgroepen is minder eenduidig.

4 Efficiency van de regeling

In dit hoofdstuk zullen we de evaluatievragen beantwoorden die horen bij het onderdeel 'efficiency' van het instrument 'evaluatie en monitoring regeling vernieuwing landelijk gebied'. Bij dit onderdeel kijken we op basis van het vastgestelde kader derhalve naar vereenvoudiging van de regelgeving voor de doelgroep, de gewenste ontschotting en de uitvoeringslasten van de regeling.

4.1 Vereenvoudiging van de regelgeving voor de doelgroep

Om inzicht te krijgen in de vereenvoudiging van de procesgang voor de doelgroep hebben we informatie nodig over de administratieve lasten van de doelgroep en de voorziening om de doelgroep meer informatie over de regeling te verstrekken, te weten het InnovatieSteunpunt Wageningen (ISW). Hieronder volgt de betreffende informatie.

4.1.1 Administratieve lasten voor de doelgroep

Voor de indiening van een subsidie-aanvraag volstond invulling van één formulier dat bestond uit 16 verplicht in te vullen vragen. De aanvraag diende tevens vergezeld te gaan van minimaal 5 verplichte en 3 facultatieve bijlagen. De verplichte bijlagen: het projectplan, de begroting van de projectkosten, de financiering van het project, het bestaan van de onderneming en de locatie waar het project zal worden uitgevoerd, zullen in de meeste gevallen bij plannen in een verder gevorderd stadium reeds beschikbaar zijn, zodat dit niet leidt tot een extra administratieve last ten behoeve van de regeling.

In vergelijking met het aanvraagformulier uit de eerste tender heeft op een enkel punt aanscherping plaats gevonden.

In de tweede tender zijn 138 aanvragen ingediend. Hiervan was circa 25% bij binnenkomst goed ingevuld, zodat ze in behandeling konden worden genomen. Na aanvullende informatie bleek in totaal 85% (117) alsnog correct ingevuld te zijn. Bijna 15% is ingetrokken of kon niet in behandeling worden genomen. In vergelijking met de eerste tender is het aantal bij binnenkomst correct ingevulde aanvragen aanzienlijk afgenomen: van ruim 90% naar circa 25%. Het aantal (na aanvulling) correct ingevulde aanvragen is met circa 5% afgenomen. Navraag heeft geleerd dat deze discrepantie tussen de eerste en tweede tender mede veroorzaakt is door een verschil in de administratieve afhandeling van de binnen gekomen aanvragen in de eerste en de tweede tender. Daarom kunnen de afhandelingen tussen de eerste en de tweede tender niet goed vergeleken worden.

4.1.2 Ondersteuning

In opdracht van LNV is ten behoeve van de uitvoering van het Stimuleringskader het Innovatiesteunpunt Wageningen (ISW) opgericht. Dit steunpunt heeft tot taak het bevorderen van de ideevorming bij kleine ondernemers en organisaties ten behoeve van vernieuwingen door:

- een klankbordfunctie te zijn voor de ondernemer;
- kennis te makelen (het doorverwijzen naar andere deskundigen);
- voorlichting te geven aan en kennisuitwisseling te verzorgen binnen de doelgroep.

De gevraagde ondersteuning van aanvragers op het ISW voor de regeling is gedaald van 43% in de eerste tender naar 33% in de tweede tender. Van alle goedgekeurde projecten is in bijna 50% van de gevallen een beroep gedaan op het ISW.

Op grond van aanvullend onderzoek naar het ISW, uitgevoerd door het IKC-Landbouw, zijn voor de regeling VLG de volgende conclusies te trekken:

- Het ISW is in totaal (in de periode augustus 1997 t/m januari 1998) 81 keer geraadpleegd.
- In de tweede tender is het beroep op het ISW relatief afgenomen van 43% naar 33% van de aanvragers.
- De ondernemers hebben in omvang weinig gebruik gemaakt van de klankbordfunctie en nog minder van de functie kennismakelen.
- Het meerendeel van het beroep op het ISW bestaat uit klankbord/advies.
- Relatief is de functie van kennismakelen toegenomen.
- Er is geen reden om aan te nemen dat de conclusie uit de vorige evaluatie dat 'het bij het kennis makelen vooral gaat om projecten die al in een vergevorderd stadium waren (inhoudelijke hulp en begeleiding bij subsidie-aanvraag) en minder om hulp bij het uitwerken van idee-vorming' geen opgeld zou doen.
- Het ISW heeft naar tevredenheid van de klanten ingespeeld op hun behoeften.
- De indruk bestaat dat de kleine bedrijven door het ISW zijn bereikt.
- De kans op goedkeuring van de aanvraag is groter als het ISW is ingeschakeld.

4.1.3 Ondersteuning door externen

Procentueel is de inschakeling van externe organisaties iets gestegen t.o.v. de eerste tender: van 19 naar 24% zijn. Van deze aanvragen is het percentage goedgekeurde respectievelijk 16 en 50%. Het betrekken van externe deskundigen leidde dus voor de tweede tender tot een succesvoller resultaat voor de aanvragers.

Conclusie

De administratieve lasten behorende bij deze regeling zijn beperkt te noemen. De vragen zijn vrij eenvoudig te beantwoorden. Opvallend is de aanzienlijke toename van niet goed ingevulde aanvragen.

Het beroep op het ISW is in de tweede tender afgenomen. Voor het ISW geldt dat de meerwaarde voor de klant vooral heeft gelegen in de klankbord-/advies-functie. Dit strookte niet met de eisen van LNV. Wel is deze hulp gewaardeerd door de aanvragers. Ondersteuning in de fase van idee-naar planvorming kwam weinig voor. In 1/3 van de gevallen waarin beroep op het ISW is gedaan betrof dit het makelen van kennis.

Het inschakelen van externe organisaties voor het opstellen van de aanvraag is licht toegenomen. De kans op goedkeuring is aanmerkelijk gestegen van de eerste naar de tweede tender.

4.2 Gewenste ontschotting en het effect daarvan

Bij het ontwerpen van het Stimuleringskader is ontschotting van subsidiestromen bewust nagestreefd. Voor het onderdeel Markt en Concurrentiekracht was dit onderdeel vooral actueel vanwege de vele bestaande subsidiestromen.

Bij de regeling VLG ging het minder om bestaande subsidiestromen. De regeling VLG is de eerste landelijke subsidiestroom voor vernieuwing in het landelijk gebied. Het is derhalve minder relevant om de regeling op het punt van de 'ontschotting' te toetsen. Bovendien staat het criterium samenwerking garant voor het tegengaan van verkokering en stimuleert het sectoren met elkaar om de tafel te gaan zitten. Na de uitvoering van de eerste tender is toen de conclusie getrokken dat evaluatie op dit punt weinig zinvol was. De evaluatie op dit onderdeel is derhalve weggelaten.

4.3 Uitvoeringslasten van de regeling

Bij het onderdeel "uitvoeringslasten van de regeling" is nagegaan wat de uitvoeringslasten van de regeling zijn en hoe deze zich verhouden tot het verstrekte subsidiebedrag. Onder uitvoeringslasten verstaan we hier de kosten die door subsidieverstrekker moeten worden gemaakt voor het verwerken en afhandelen van de aanvragen. Voor een beoordeling worden de uitvoeringslasten weergegeven in een percentage van de toegekende subsidie. Bij het opstellen van het instrument voor de evaluatie is in eerste instantie een percentage van 10% als richtlijn gehanteerd. Bij de bespreking in het beleidsoverleg van LNV is toen gesteld dat dit duidelijk een maximum was en dat eerder aan een streefpercentage van 5 - 8% diende te worden gedacht. Daarnaast is de benodigde hoeveelheid tijd en geld voor de afhandeling per ingediende aanvraag berekend. Een overzicht van de uitvoeringslasten vindt u in tabel 4.1.

Tabel 4.1 Uitvoeringslasten van de beide tenders VLG

	Onderdeel	personeel(uren)		lasten (X f 1000,-)		tarief/uur	
		1 ^{ste} tender	2 ^e tender	1 ^{ste} tender	2 ^e tender	1 ^{ste} tender	2 ^e tender
LASER	uitvoering	3479	3529	179	505	51	143
ISW/DLV	ondersteuning	1	1	1	1		
Andere externen	ondersteuning	1	1	1	1		
Deskundigen	beoordeling	400	120	24	17	59	177
Beoordelingscie	beoordeling	168	164	33	31	201	191
Totaal		4047	3813	236	553	311	511
	Per in behandeling genomen aanvraag (resp. 230 en 117)	18	33	1026	2404		
	Uitvoeringslasten in % van verstrekte subsidie			2,2	8,9		

1) Gegevens niet volledig aangeleverd door ISW

Voor de uitvoering van de regeling heeft LASER verreweg het grootste aantal uren gemaakt. Bij de eerste tender is een aantal uren van LASER niet doorberekend in de lasten. Bij de tweede tender zijn wel alle lasten doorberekend.

De ondersteuning van het ISW en andere externen is in de tabel en in de berekening niet meegenomen vanwege het ontbreken van teveel gegevens. Van het ISW hebben we alleen een opgave gekregen van het aantal uren voor de eerste tender (756). Tevens is door het ISW bij de eerste tender voor ruim f 20.000,- aan ondersteuning uitbesteedt aan derden.

De kosten voor afhandeling van bezwaarschriften zijn niet in de calculatie inbegrepen omdat deze nog niet zijn afgerond.

Bij het beoordelen van de bestede uren aan uitvoering van beide tenders valt op dat een daling van het aantal ingediende aanvragen bij LASER en bij de beoordelingscommissie niet heeft geleid tot een daling van de inzet. Per ingediende aanvraag is het aantal uren dan ook gestegen van 18 uren in de eerste naar 33 in de tweede tender. De procedure die gevolgd is bij het analyseren en beoordelen van de aanvragen is voor beide tenders nagenoeg dezelfde gebleven zodat de bijna verdubbelde inzet per aanvraag hieruit niet verklaard kan worden.

Voor beide tenders bedragen de totale uitvoeringslasten f 789.000,- op een verstrekt subsidiebedrage van 17 miljoen; dit is omgerekend 4,6% van de verstrekte subsidie. Hierbij moet de opmerking worden gemaakt dat een groot deel van de inzet voor de eerste tender niet is uitgedrukt in de lasten. Bij de beoordeling van de gegevens over de uitvoeringslasten beperken we ons daarom tot de tweede tender. De uitvoeringslasten vormen dan bijna 9% van de verstrekte subsidie. Daarmee is het streefpercentage van 5 – 8% in de tweede tender duidelijk overschreden. Hierin zijn dus nog niet begrepen de lasten die door het ISW en andere externen zijn gemaakt. Zijn deze lasten hoger dan circa f 70.000,- dan wordt ook de maximumnorm van 10% voor de uitvoeringslasten overschreden.

Conclusie

Hoewel de uitvoeringslasten van de regeling van beide tenders onder de gestelde 5 – 8% blijven moet nadrukkelijk de vinger aan de pols worden gehouden omdat de lasten voor de tweede tender substantieel hoger uitvallen en zelfs dicht bij de maximumgrens van 10% komen. De stijging van de lasten komen voor het grootste deel voor rekening van LASER.

5 Proces van de uitvoering van de regeling

In dit laatste hoofdstuk beschrijven we hoe de regeling is verlopen. Daarbij komen achtereenvolgens aan de orde: de beoordelingsprocedure, de vaststelling van de rangorde van de projecten, de ingediende klachten en bezwaren en de rol van de provincies.

5.1 Ranking van de projecten aan de hand van de beoordelingscriteria

De projecten zijn voor de beoordeling gerangschikt in drie categorieën:

Cat. tender		Aantal projecten		Toegekende subsidie (mln)	
		eerste /	tweede tender	eerste /	tweede
1	Voldoen ruim aan drempelwaarde	9	12	2,6	4,3
2	Voldoen aan drempelwaarde	21	2	9,9	1,5
3	Voldoen niet aan drempelwaarde	200	124		

Vooraf 'samenwerking', 'vernieuwing' en 'het zicht op continuïteit' waren voor de beoordelingscommissie belangrijke criteria bij de rangschikking. De commissie is op de hoogte met de kritische signalen uit de praktijk over de beoordeling van de projecten. Zij heeft de beoordelingslijn toegelicht bij verschillende partijen en op grond van deze bijeenkomsten en ontvangen signalen geen aanleiding gezien om de beoordelingslijn te herzien (brief juli 1997 aan Min LNV).

LASER heeft allereerst een projectanalyse opgesteld. Projecten die niet voldeden aan de formele criteria zijn rechtstreeks met een negatief advies aan de beoordelingscommissie voorgelegd. Vervolgens heeft LASER deskundigenpanels gevraagd de overige projecten breed te beoordelen op alle aspecten en de beoordelingscommissie te ondersteunen bij de selectie. Inzet van deze deskundigheid leidde tot categorisering van projecten volgens bovengenoemde indeling. Voor de beide tenders is gebruik gemaakt van ongeveer 20 deskundigen, verdeeld over de verschillende thema's.

De ranking van alle projecten die ruim voldoen aan de drempelwaarde heeft in feite niet plaatsgevonden vanwege het feit dat de ingediende projecten in categorie 1, aangevuld met projecten in de tweede categorie in de eerste tender ongeveer het beschikbare budget voor deze tender vol maakten en bij de tweede tender zelfs nog een onderschrijding kende. Het principe van 'may the best win' is daardoor in beide tenders niet toegepast, doordat alle projecten die volgens de criteria daarvoor in aanmerking kwamen ook zijn gehonoreerd.

We moeten nog een opmerking maken over het beeld dat na uitvoering van de eerste tender bij de aanvragers bestond over de toepassing van de criteria. Het merendeel van de geïnterviewde klanten van het ISW heeft onvrede geuit over de onbekendheid met de beoordelingscriteria van de beoordelingscommissie. De voorbeelden in de folder VLG (eerste tender) hebben misleidend gewerkt. Veel klanten van het ISW zeggen (of beweren) dat ze op uitnodiging van de folder hebben geïnvesteerd in geld en moeite en vervolgens met genoemde onduidelijkheden zijn geconfronteerd. De folder voor de tweede tender is om deze reden belangrijk aangepast; onder andere door een paragraaf toe te voegen getiteld: Tips vanuit de beoordelingspraktijk. Omdat de beoordelingslijn na uitvoering van de eerste tender niet is veranderd, is de tekst onder de paragraaf 'Beoordelingscriteria' nauwelijks gewijzigd.

De behandeling van de bezwaarschriften kan over de interpretatie van de regeling op dit punt wellicht meer duidelijkheid verschaffen.

Conclusie

Doordat de beoordelingscommissie de criteria strikt hebben toegepast is er een scherpe selectie van de ingediende projecten ontstaan. Overigens is het principe van 'may the best win' in beide tenders niet relevant geweest, door het niet overschrijden, respectievelijk door het onderschrijden van het beschikbare budget.

Aanbeveling

In de communicatie naar doelgroepen blijft het juist informeren over achtergronden bij en toepassing van de beoordelingscriteria voor een reëler verwachtingspatroon een belangrijk punt van aandacht.

5.2 Klachten en bezwaarschriften

Tijdens de openstelling van de regeling zijn voor de eerste tender drie klachten over de regeling ingediend. Bij de tweede tender was dit nul.

Na toekenning van de subsidies zijn er in de bezwarentermijn in totaal respectievelijk 60 en 6 bezwaarschriften ingediend. Omgerekend naar het aantal in behandeling genomen aanvragen is dit 26 en 5%. Het aantal bezwaarschriften is dus drastisch afgenomen. Er kunnen twee redenen zijn: aanvragers zijn het eens met de redenen waarom hun aanvraag is afgewezen of men ziet geen heil in een verdere bezwarenprocedure (resultaatsverwachting). Feit blijft wel dat ook in de tweede tender nog veel projecten zijn afgewezen. De commissie noemt zelf een termijn van enkele jaren alvorens gewenste projecten verwacht kunnen worden.

De afhandeling van de bezwaarschriften loopt enige vertraging op vanwege de werkdruk bij LASER. Inmiddels is één bezwaarschrift gegrond verklaard, vijf zijn als niet ontvankelijk verklaard en met de overige is LASER in afhandeling.

Uit een evaluatie van de bezwaarschriften zal moeten blijken welke leerpunten er zijn voor een zorgvuldige toepassing van de regeling.

Conclusie

Het aantal bezwaarschriften is in de tweede tender drastisch gedaald. Over de aard en toekenning van de bezwaren valt pas meer te zeggen na een evaluatie van bezwaarschriften.

Aanbeveling

Aanbevolen wordt de afhandeling van de bezwaarschriften te evalueren.

5.3 Rol en taak van de provincies bij de regeling

Om het bestuurlijk draagvlak van de ingediende projecten te toetsen zijn de projecten voorgelegd voor advies aan de provincie. Deze kregen hiertoe de beschikking over de projectanalyse opgesteld door LASER. In tabel 5.1. staat een overzicht per provincie van de gegeven adviezen. In de meeste gevallen ging het om een advies op ambtelijk niveau. In enkele gevallen is het advies op bestuurlijk niveau vastgesteld. Uit de cijfers van tabel 5.1 blijkt dat voor de eerste tender over bijna alle projecten (216 = 94%) door de provincie een advies is uitgebracht. Voor 186 projecten (=86%) luidde het advies van de provincies positief. Bij de tweede tender is de betrokkenheid van de provincies gedaald. Over 91 projecten (=79%) is een advies uitgebracht. Ook het oordeel over de projecten van de tweede tender luidt iets minder positief dan in voor de eerste tender (78% positief advies).

Tabel 5.1 Gegeven adviezen door provincies

	Ingediende projecten		Advies van provincie			
	1 ^e tender	2 ^e tender	positief	negatief	positief	negatief
			1 ^e tender		2 ^e tender	
Groningen	7	6	6	1	4	
Friesland	26	11	17	7	7	3
Drenthe	13	8	10	2	7	
Overijssel	18	8	10	4		
Gelderland	39	25	36	3	12	10
Utrecht	18	5	15	3	3	1
Flevoland	8	10	6	0	3	
Noord-Holland	26	11	17	8	7	1
Zuid-Holland	26	6	25	0	8	1
Zeeland	36	8	34	1	7	1
Noord-Brabant	6	14	5	1	8	4
Limburg	7	5	5	0	5	
Totaal	230	117	186	30	71	21

Bij de beoordeling van deze cijfers per provincie valt op dat Overijssel in de tweede tender geen advies meer heeft uitgebracht. Het meest kritisch in hun bestuurlijk oordeel zijn de provincies Gelderland (vooral de tweede tender), Friesland, Noord-Holland en Brabant. De provincies Flevoland en Limburg hebben alleen positieve adviezen verstrekt. Daarnaast oordelen ook Zuid- en Noord-Holland en Zeeland uiterst positief.

Bij één project in de tweede tender die door de beoordelingscommissie is gehonoreerd is door de provincie negatief geadviseerd. Hoewel het advies van de provincie negatief was, is door de beoordelingscommissie toch besloten te adviseren om (onder voorwaarden) dit project te honoreren.

LASER geeft aan dat de provincies op verschillende manieren invulling hebben gegeven aan hun taak. Door veel provincies zijn bijvoorbeeld ook uitspraken gedaan over de kwaliteit van het project en zeven provincies hebben bovendien een inhoudelijk oordeel gegeven over de projecten. De wijze waarop de provincies hun taak en rol hebben opgepakt in de beoordeling van de projecten en de onvrede bij de provincies na de eerste tender over de wijze waarop de beoordelingscommissie met hun advies omging, was aanleiding om een overleg te organiseren tussen de eerste en tweede tender om meer helderheid te verkrijgen tussen partijen. Niet duidelijk is of dit overleg ook daadwerkelijk tot gewenste helderheid heeft geleid. De animo onder de provincies lijkt bij de tweede tender wat afgenomen te zijn.

Conclusie

De provincies hebben in de tweede tender minder gebruik gemaakt van de mogelijkheid om een bestuurlijk advies over de projecten uit te brengen. Dit heeft mogelijk te maken met onvrede over de wijze waarop in de eerste tender met hun advies is omgesprongen. Het beeld dat ontstaat over de advisering wisselt sterk tussen provincies. Dit hangt in belangrijke mate samen met de wijze waarop de provincies hun taak en rol in de advisering hebben opgepakt.

Aanbeveling

Het verdient aanbeveling over taak en rol van de provincies bij de beoordeling heldere afspraken te maken. Tevens dient hun huidige taak en rol in samenhang te worden gezien met de in ontwikkeling zijnde verspreidingsregeling voor het landelijk gebied. Bij dit laatste ligt een grotere taak en rol meer voor de hand, gezien de relatie met de gebiedsgerichte aanpak.

5.4 Communicatie over de regeling

Een belangrijk aspect voor het slagen van de regeling is dat de doelgroep bekend is met het Stimuleringskader en met de regeling VLG. Door Intomart bv is in opdracht van de directie Groene Ruimte en Recreatie (GRR) separaat een onderzoek uitgevoerd naar het communicatiebereik van het Stimuleringskader onder de aanvragers. Het betreft hier zowel de regeling VLG alsmede de regeling Innovatie Markt- en Concurrentiekracht. Dit onderzoek heeft alleen betrekking op de eerste tender van 1997. Voor de beschrijving van deze paragraaf wordt hier voornamelijk uit geput.

In het instrument voor de evaluatie worden de vragen over communicatie telkens gerelateerd aan de doelgroep. De doelgroep is echter zeer groot en divers. In het Intomart-onderzoek zijn derhalve alleen de aanvragers betrokken en valt niet te constateren of de totale doelgroep ook is bereikt.

Uit een communicatie-overzicht van de directie GRR blijkt dat een groot en gevarieerd aantal activiteiten is uitgevoerd. Naast bestaande LNV-media en de landbouwpers is ook bewust verbreding gezocht om andere doelgroepen dan waar LNV zich normaal op richt te bereiken. Daartoe zijn bijvoorbeeld reclamespots op radio 1 gebracht en is een internetsite geopend voor het Stimuleringskader en voor de regeling VLG. Dit betrof zowel het Stimuleringskader als geheel als de regeling VLG. Op basis van de aanbevelingen uit het onderzoek van Intomart bv heeft enige bijstelling in de communicatie over de regeling plaatsgevonden.

Het bereik van ingezette middelen bij de subsidie-aanvragers is eveneens onderzocht in het hiervoor al genoemde Intomart onderzoek. Hieruit komt naar voren dat de brochure, de tussenpersoon, LASER, het ISW, het artikel en de advertentie het hoogst scoren. Opmerkelijk laag scoren de radioreclamespots (0 keer). De advertentie is het meest opgevallen in de bladen 'Oogst' en 'De Boerderij'. De vakbladen buiten de landbouw scoren hier laag.

De doelgroep kreeg de brochure in verreweg de meeste gevallen via LASER. Van de aanvragers was 68% reeds voor de openstelling op de hoogte met de het Stimuleringskader en de regeling VLG. Ook weet men vrij gemakkelijk de weg te vinden naar LASER die hen nader informatie kan verschaffen over de regeling. Ruim 50% van de aanvragers zochten contact met LASER en 71% was tevreden met dit contact. Voor het ISW liggen de cijfers iets lager, zowel voor het aantal aanvragers dat contact zocht als voor de mate van tevredenheid.

Onder aanvragers van de regeling VLG blijkt dat 57% vindt dat ze op tijd over de regeling zijn geïnformeerd.

Uit een vraag naar gewenste informatiebronnen voor de toekomst bleek dat de meeste aanvragers op de hoogte willen worden gesteld via een brief of een brochure.

Conclusie

Uit een onderzoek naar het communicatiebereik onder de aanvragers blijkt dat 57% van hen vindt dat ze op tijd over de regeling zijn geïnformeerd. Omdat het onderzoek is beperkt tot de aanvragers zijn er geen conclusies te formuleren voor de totale doelgroep.

Van de verschillende communicatievormen blijken, in volgorde van het meest succesvol de brochure, de tussenpersoon, LASER, het ISW, de advertentie en het artikel het belangrijkste.

